

Samenwerking Pedagogiek en Jeugdrecht in Leiden

Bij de Universiteit Leiden hebben Pedagogische Wetenschappen en Jeugdrecht de handen ineen geslagen. Het begon met onderwijs bij de minor Kinder mishandeling. Nu doen beide faculteiten ook samen interdisciplinair onderzoek. Recent ontvingen ze grote subsidies voor twee nieuwe onderzoeken. Marielle Bruning, hoogleraar Jeugdrecht, en Daisy Smeets, universitair docent Pedagogische Wetenschappen, geven uitleg.

Ons gezamenlijke onderzoek is een paar jaar geleden gestart. Zowel bij de afdeling Jeugdrecht als bij het Instituut Pedagogische Wetenschappen werd en wordt onderzoek gedaan naar kinderen die te maken krijgen met juridische maatregelen, bijvoorbeeld bij uithuisplaatsingen.

Een van de vragen ging over het hoorrecht van minderjarigen.

Wanneer kinderen te maken krijgen met juridische procedures, zoals een scheiding van ouders of een uithuisplaatsing, krijgen zij vanaf twaalf jaar standaard een uitnodiging van de rechter om hun mening te geven. De onderzoeksvraag was: is het wenselijk en mogelijk om die leeftijdsgrens van twaalf jaar te verlagen?

Perspectieven

Zulke zaken worden vaak vanuit ofwel een juridisch ofwel een pedagogisch perspectief bekeken, terwijl

beide invalshoeken elkaar juist aanvullen en versterken. Wij zagen hier echter meteen meerwaarde om het onderzoek samen op te zetten. Want het is niet alleen cruciaal om te kijken naar juridische mogelijkheden van minderjarigen in verschillende procedures (het juridische perspectief), het is ook belangrijk om te onderzoeken of jongere kinderen wel *in staat* zijn te participeren in procedures (het pedagogische perspectief).

Je kunt op verschillende manieren zorgen voor een integratie van die perspectieven. Zo kun je onderzoeken na afloop naast elkaar leggen, maar nog sterker is het om een onderzoek samen aan te pakken. Dat laatste hebben wij gedaan bij ons onderzoek naar de participatie van minderjarigen in civiele procedures. Een mooie samenwerking, in alle fasen van het proces.

Onderzoek hoorrecht

Op basis van ons onderzoek naar het hoorrecht, hebben wij de overheid in 2020 aanbevolen om de leeftijdsgrens te verlagen van twaalf naar acht jaar. Dit is niet overgenomen. Toch heeft deze aanbeveling, en de studie in de praktijk, veel impact gehad. Veel kinderrechtshouders zien nu in hoe belangrijk het is voor jonge kinderen om hun stem te laten horen. Ze geven aan dat ze deze groep vaker op eigen initiatief zullen uitnodigen voor een gesprek. Bij de rechtbank Zeeland-West-Brabant is verder een pilot gestart om kinderen vanaf acht jaar te horen - dit gebeurt ook al door de rechtbank Amsterdam - en de uitspraak op kindvriendelijke wijze terug te koppelen. Het Gerechtshof Den Haag is gestart met het uitnodigen van kinderen van tien jaar en ouder. De bevindingen

Daisy Smeets

'Veel kinderrechtvaarders zien nu in hoe belangrijk de stem van jonge kinderen is'

van het onderzoek worden bovendien gebruikt in het wetsvoorstel over passend onderwijs, bij de vraag hoe minderjarigen effectiever kunnen participeren in onderwijskwesities.¹

Onderzoek kindbescherming

Een tweede onderzoek deden we voor de eindevaluatie van de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen, uit 2022.² In opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC), het kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid. In dit onderzoek zagen we dat er soms juridisch gezien voldaan wordt aan de grond voor een ingrijpende maatregelen, zoals een gezagsbeëindiging, maar dat er vanuit pedagogisch perspectief redenen zijn om hier toch niet voor te kiezen.

Net als bij het onderzoek over het hoorrecht, hebben wij ook hier verschillende aanbevelingen gedaan richting de overheid. De aanbevelingen die voortvloeiden uit de Eindevaluatie Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen zijn door de minister van Rechtsbescherming serieus genomen en sommige aanbevelingen zijn overgenomen. Zo heeft hij in november 2022 toegezegd dat als de Staat ingrijpt in het gezin en daarbij het gezag wil weghalen van ouders, de ouders vanaf 2023 kosteloos rechtsbijstand krijgen tijdens de rechtszaak door een gespecialiseerd jeugdadvocaat. Ook voor (spoed)uithuisplaatsingen bij een maatregel van ondertoezichtstelling, krijgen ouders vanaf de zomer van 2023 kosteloos rechtsbijstand. Verder worden er stappen gezet om omgang tussen ouders en kinderen bij een uithuisplaatsing meer aandacht te geven en perspectiefbesluiten van gecertificeerde instellingen te laten toetsen.³

Samen sterker

Wat zijn de voordelen van interdisciplinair onderzoek doen? Een eerste voordeel is simpelweg dat we samen meer weten dan alleen, en dat is zeker relevant in het juridisch ingewikkelde werkveld van de jeugdbescherming. Een voorbeeld.

Voor de participatie van minderjarigen in juridische procedures verschilt het per procedure welke rol een minderjarige kan vervullen en vanaf welke leeftijd. Als je puur vanuit het pedagogische perspectief een vragenlijst hierover opstelt, kun je die verschillen

missen. Juist door collega's van Jeugdrecht mee te laten kijken met zo'n vragenlijst, kun je de vragen aanscherpen.

Daarnaast zijn pedagogen niet gewend om jurisprudentie of analyses hiervan te lezen. Aangezien we schrijven voor een doelgroep die zowel het juridische als pedagogische deel moet begrijpen, is het voor de juristen goed om te weten hoe niet-juristen hun stuk lezen. Andersom worden juristen werkzaam in de jeugdbescherming bij het toepassen van de wet geconfronteerd met pedagogische concepten. Zij kunnen pedagogen erop wijzen om pedagogische termen als *gehechtheid* of *autonomie* uit te leggen.

Huidig onderzoek

We hebben door de intensieve samenwerking ontdekt dat deze wijze van onderzoek doen niet alleen heel inspirerend werkt, maar echt van toegevoegde waarde is. Vandaar dat we niet gestopt zijn na die eerste gezamenlijke studie. Als vervolg op de eindevaluatie van de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen, doen wij nu onderzoek naar de praktijk van uithuisplaatsing en terugplaatsing van kinderen. Ook loopt er een onderzoek naar draagmoederschap in Nederland. We zien een mooie toekomst samen.

tekst: Marielle Bruning, projectleider van meerdere onderzoeken en Daisy Smeets, een van de hoofdonderzoekers.

De andere hoofdonderzoekers zijn Kartica van der Zon, universitair docent Jeugdrecht, Sabine van der Asdonk, universitair docent Pedagogische Wetenschappen en Lenneke Alink, hoogleraar Forensische Gezinspedagogiek.

¹ www.internetconsultatie.nl/hoorrecht/b1

² repository.wodc.nl/handle/20.500.12832/3194

³ www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/jeugdbescherming/nieuws/2022/11/18/minister-breidt-kosteloze-rechtsbijstand-uit

Marielle Bruning